

Урок № 13-14

Дата: 01.10.2021

Тема: Піднесення національного руху на початку ХХ ст.

Мета: Охарактеризувати піднесення національного руху на початку ХХ ст.; розвивати аналітичне мислення, навички, здібності пам'ять; виховувати інтерес до історичного минулого та повагу до Батьківщини .

Хід уроку:

Одночасно з революційною боротьбою трудящих за соціальне визволення в революції 1905—1907 рр. розгортається й національно-визвольний рух пригноблених царизмом народів за ліквідацію національного гніту, за вільний національний розвиток. Робітничий клас і селянство України спільно з пролетаріатом і селянами всієї Росії брали активну участь у революції на всіх її етапах.

Як і російські робітники та селяни, вони висували загальнореволюційні завдання — боротьбу за царизму, встановлення демократичної республіки, 8-годинного робочого дня, конфіскацію поміщицьких земель і передачу їх селянам.

Одночасно з цим дедалі більша частина робітників і селян, демократична інтелігенція України разом з трудящими інших пригноблених царизмом націй Росії вимагали скасування будь-яких національних привілеїв і встановлення рівноправності всіх народів, вільного розвитку української мови й культури, безперешкодного навчання рідною мовою в школах, права вільного користування українською мовою в судах та інших адміністративних установах, заснування культурно-освітніх гуртків і товариств, видання літератури, газет і журналів українською мовою тощо.

Так, робітники Харківського паровозобудівного заводу вимагали повної рівноправності всіх громадян незалежно від національності й віросповідання. Робітники Горлівського машинобудівного заводу протестували проти дискримінації неросійських робітників при прийомі на роботу. Багато робітників України засуджували погромну політику царизму і, зокрема, в Харкові, Єлисаветграді, Одесі та деяких інших містах виступали проти чорносотенних погромів і погромників. Як видно з сказаного й деяких інших фактів, інтерес робітників України до національного питання посилювався, але в науковому обігу ще нема достатнього матеріалу, який би свідчив про активну участь робітників України в час революції в національно-визвольному русі. Але цей процес почався, про що свідчить, зокрема, резолюція зборів українських робітників, які відбулися в Києві 18 червня 1906 р., опублікована в більшовицькій газеті «Ехо» (29 червня 1906 р.) і процитована П. Шморгуном у статті «Національно-визвольний рух на Україні на початку ХХ ст.. «Пролетаріат України, — говорилося у резолюції, — переживаючи крім політичного й економічного гніту ще й національний, який заважає розвиткові класової боротьби пролетаріату, вимагає автономії України. Беручи до уваги, що самодержавний уряд у боротьбі з революцією нацьковує одну націю на іншу, результатом чого є єврейські та інші інородницькі погроми, ми заявляємо, що при перших же спробах уряду влаштовувати погром рішуче «виступимо проти контрреволюції».

Більш національно свідомими й активними учасниками національно-визвольного руху були селяни, які зберігали свою рідну мову, звичаї, культуру. Жителі багатьох сіл (с. Мис Доброї Надії і с. Романкове Катеринославського повіту, с. Мачухи Полтавського повіту, с. Троїцьке Золотоніського повіту та ін.) на своїх сходах вимагали загального обов'язкового навчання рідною мовою за рахунок держави, вживання рідної мови в школі, церкві, суді та інших установах. У резолюціях селянських зборів деяких сіл і повітів, зокрема с. Карлівки, Хорошівської волосної філії селянської спілки Полтавської губернії, ставилася вимога надання Україні автономії. А в Подільській губернії селяни від депутатів Державної думи вимагали добиватися «волі, землі, автономії України, амністії політичним в'язням».

Найактивнішим учасником боротьби за національні права українського народу виступала українська демократична й ліберальна інтелігенція, шкільна й студентська молодь — діячі літератури й мистецтва, викладачі вузів, сільські інтелігенти, учителі, земські працівники та ін. їхніми загальними вимогами були скасування чинності Емського акту 1876 р., вільний розвиток української мови й культури, викладання рідною мовою в школах, створення українських кафедр у Київському, Харківському та Новоросійському (Одесському) університетах.

Важливим проявом піднесення і переходу на політичні позиції національного руху було оформлення й діяльність українських політичних партій, які в своїх програмах велике місце відводили розв'язанню українського питання. РУП, УСДРП, УДРП стояли за федераційний устрій Російської держави і автономію України в її складі. Дедалі менше національному питанню приділяла «Спілка». Лише УНП залишалась на самостійницьких позиціях. Усі вказані партії в своїх програмних положеннях вимагали рівноправності українського народу, права вільного розвитку української мови і культури. Вони видавали свої газети й журнали, брошури, відозви й прокламації, в яких роз'яснювали свої програмні положення, закликали населення добиватися здійснення національних і громадянських прав та свобод. Завдяки діям членів РУП (УСДРП) і «Спілки» вперше було здійснено переклад на українську мову й видано у Львові деякі марксистські праці лідерів міжнародної соціал-демократії К. Каутського, А. Бебеля, П. Лафарга, В. Лібкнехта, в Східну Україну нелегально доставлялися твори Маркса і Енгельса, «Спілка» видала програму РСДРП.

У масах єврейських робітників у час революції певну роботу проводили організації Бунду, що на початок 1907 р. налічували не менше 5,5 тис. чол.

Серед загальноросійських політичних партій право на самовизначення за всіма націями, що входили до держави, визнавала лише РСДРП. Але в роки революції її місцеві організації мали російський характер, працювали в основному з російськими та зросійщеними українськими робітниками, всю свою літературу видавали російською мовою і в українському національно-визвольному русі фактично участі не брали. А інші загальноросійські партії — кадети, октабристи, чорносотенні організації взагалі були прихильниками єдиної неділімої Російської держави і рішучими противниками українського національного руху й національних вимог українського народу.

Хід революції засвідчив, що соціальне й національне визволення пригноблених народів залежало передусім, від успіхів спільних революційних дій трудящих усієї Росії. Саме під могутнім революційним натиском робітничого класу й селянства в 1905 році, в час Всеросійського жовтневого політичного страйку й грудневого збройного повстання, царизм був змушеній послабити національний гніт й піти на поступки. Законом від 24 листопада 1905 р. дозволялося видавати літературу національними мовами, випускати журнали й газети, створювати культурно-освітні товариства й відкривати національні театри.

Запитання для самоперевірки:

1. Що вам відомо про діяльність українських політичних партій на початку ХХ ?
2. Які соціал ні групи відігравали активну роль в піднесені національного руху на початку ХХ?

Домашнє завдання: дати відповіді на питання для самоперевірки, законспектувати матеріал з теми;

Рекомендована література: Кульчицький С.В., Власов В.С. Історія України: підручн. для 11 загальноосвіт. навч. Закл / С.В. Кульчицький, В.С. Власов. – Київ: Літера ЛТД, 2019. Сорочинська Н.М., Гісем О.О. Історія України: підручник для 11 кл. закл. загальн. серед.

освіти / Н.М. Сорочинська, О.О. Гісем. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2019.
Хлібовська Г.М. Історія України. Рівень стандарту: підручник для 11 класу закладів загальної середньої освіти / Г.М. Хлібовська, О.В. Науумчук, М.Є. Крижановська, І.Б. Гирич, І.О. Бурнайко. - Тернопіль: Астон, 2019. – 256 с.

***Шановні учні! Нагадую, що на виконані вами завдання чекає моя електронна пошта:
kvasha.n.v@gmail.com або Вайбер чи Телеграм за номером: 093-74-98-200,
але не пізніше 20:00***